

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну
імені Михайла Бойчука

Факультет Декоративно-прикладного мистецтва
(назва факультету)

Кафедра Мистецтвознавства і мистецької освіти
(назва кафедри)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної
діяльності

І.В. Петрова

(підпис) (ініціали, прізвище)

«1» вересня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

08. Інклюзивна мистецька освіта

рівень вищої освіти «Доктор філософії (PhD)» (освітній рівень третій)

галузь знань 02 «Культура і мистецтво»
(шифр і назва)

спеціальність 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»

тип дисципліни Обов'язкова
(обов'язкова/за вибором)

мова викладання українська
(українська/англійська)

ПОГОДЖЕНО

Керівник групи забезпечення освітньо-
професійної програми (для акредитованих ОПП та
акредитованих спеціальностей)

АБО

Керівник проєктної групи (для ліцензованих
ОПП та ОПП, набір на які здійснюється вперше)

Юр М.В.
(підпис, ініціали, прізвище)

РЕКОМЕНДОВАНО

Протокол засідання кафедри
мистецтвознавства і мистецької освіти
(назва кафедри)

«31» серпня 2023 року № 1

Завідувач кафедри

Гончар К.Р.
(підпис, ініціали, прізвище)

2023 -Київ

Робоча програма навчальної дисципліни «Інклюзивна мистецька освіта» для здобувачів вищої освіти за третім освітнім ступенем (освітньо-кваліфікаційним рівнем «Доктор філософії») за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація». – КДАДПМД ім. М. Бойчука. – 2023. – 17 с.

Розробник: Гальчинська Ольга Сергіївна, доктор філософії з дизайну, доцент, доцент кафедри мистецтвознавства і мистецької освіти КДАДПМД ім. М. Бойчука [galchinskaya olga@kdidpamid.edu.ua](mailto:galchinskaya.olga@kdidpamid.edu.ua)

Робоча програма перевірена

Декан факультету
1.09.2023

А.В.Дяченко

Робоча програма розглянута та схвалена на засіданні Науково-методичної ради факультету декоративно-прикладного мистецтва

Протокол засідання НМР факультету дизайну _31 серпня 2023 року № 1

Голова НМР факультету

Петрук Р.І.

©Гальчинська 2023

© КДАДПМД ім. М. Бойчука, 2023

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни			
		денна форма навчання	заочна форма навчання		
Кількість кредитів - 4	Галузь знань 02 «Культура і мистецтво»	Нормативна			
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»	Рік підготовки:			
Змістових модулів – 2		1, 2-й			
Електронна адреса: https://kdidpamid.edu.ua/academy/robochi-programy-navchalnyh-dyscyplin-ta-insh-navchalno-metodychni-materialy-kafedry-mystecztvoznavstva-i-mysteczkoji-osvity/		Семестр			
Загальна кількість годин – 120				2-й, 3-й	
				Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Освітній ступінь (освітньо-кваліфікаційний рівень): «Доктор філософії» (науково-освітній рівень третій)	20 год.			
		Практичні			
		14 год.			
		Семінарські			
		6 год.			
		Самостійна робота			
		год. 80			
Вид контролю: поточний, підсумковий					
Форма контролю:					
Диф. залік					

2. Мета та заплановані результати навчання

Мета вивчення навчальної дисципліни

«Інклюзивна мистецька освіта» - формування у здобувачів компетентностей інклюзивної діяльності, що охоплюють: організацію інклюзивного освітнього середовища; включення осіб з особливими освітніми потребами в життя навчального закладу і суспільства; сприяння реалізації осіб з особливими освітніми потребами щодо рівного доступу до якісної освіти без стигми; розуміння особливостей інклюзивного навчання та реалізації його у практичній діяльності.

Вивчення модуля навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у здобувачів компетентностей

загальних:

ЗК2. Здатність до розуміння предметної області та сучасного бачення перспектив її розвитку.

ЗК3. Здатність до генерування концептуальних, креативних та комплексних ідей при вирішенні науково-практичних та дослідницьких задач, зокрема в міждисциплінарних галузях.

ЗК4. Здатність до систематизації, аналізу та теоретичної артикуляції опрацьованих джерел інформації, застосування цих результатів у науководослідній та науково-педагогічній діяльності; розуміння значення дотримання етичних норм та авторського права при проведенні наукових досліджень, презентації їх результатів у науковопедагогічній діяльності.

ЗК5. Здатність до самостійного формулювання мети та завдань, визначення методів у проведенні комплексного наукового дослідження, у тому числі міждисциплінарного, на основі цілісного системного наукового світогляду та академічної доброчесності.

ЗК 6. Здатність до критичного аналізу інформації та її верифікації у процесі проведення наукового дослідження.

ЗК7. Набуття універсальних навичок дослідника, здатність аргументувати своє бачення та авторський підхід у вирішенні комплексного наукового завдання.

спеціальних (фахових, предметних):

СК2. Знання й розуміння предметної області мистецтвознавчих досліджень, специфіки жанрововидової структури мистецтва, його соціокультурного змісту, художніх, естетичних особливостей форми.

СК 3. Здатність до осмислення основних категорій мистецтва в аспекті філософської парадигми.

СК4. Здатність здійснювати опис, концептуальний, контекстуальний, художньо-стилістичний аналіз, інтерпретацію, атрибуцію та експертизу творів мистецтва, пам'яток культури.

СК5. Здатність застосовувати теоретичні та методологічні знання в галузі мистецтвознавства й міждисциплінарних напрямках та впроваджувати результати досліджень в наукову, експертну, реставраційну та педагогічну діяльність.

СК7. Здатність до систематизації, класифікації, узагальнення теоретичного та фактологічного матеріалу в процесі дослідження творчих практик митців в контексті національних шкіл мистецтва.

СК8. Розуміння сутності наукового пізнання в сфері мистецтвознавства, здатність до визначення проблемного поля та формулювання наукових задач, вміння реалізувати взаємозв'язок наукового знання з творчою практикою.

СК10. Здатність самостійно здійснювати науководослідницьку діяльність у мистецтвознавчій галузі, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

СК11. Здатність теоретично артикулювати та презентувати результати наукового дослідження у мистецтвознавстві засобами цифрових технологій, разом з тим українською чи іноземною мовами зі знанням наукової дискусії.

СК12. Здатність до застосування інноваційних і розширення та переоцінки існуючих знань у мистецтвознавчій практиці.

Результати навчання даної дисципліни деталізують такі програмні результати навчання:

РН1. Формувати системний науковий світогляд, професійну етику, інтелектуальний та дослідницький потенціал.

РН2. Переосмислювати та застосовувати наукові теорії, принципи, методи та поняття для розв'язання актуальних завдань та комплексних проблем в галузі мистецтвознавства.

РН3. Створювати нові ідеї та цілісні знання з мистецтвознавства і міждисциплінарних практик.

РН4. Застосовувати методи наукових досліджень у мистецтвознавстві, узагальнювати їх результати та впроваджувати у наукову й проектну практику; вміти формулювати наукову гіпотезу та доводити її.

РН5. Застосовувати набуті знання та навички для проведення власного наукового дослідження й отримання достовірного результату; компетентно вирішувати питання досліджуваної проблематики.

РН6. Знати класичні та новітні концепції дослідження мистецтва, його періодизації для релевантної оцінки теоретичних та практичних проблем українського й світового образотворчого та декоративного мистецтва, реставрації, застосовувати сучасні міждисциплінарні підходи для їх вирішення.

РН7. Здатність досягати поставлених цілей, демонструвати самостійну та інноваційну дослідницьку роботу, що засвідчує високий ступінь академічної та професійної доброчесності.

3. Перелік попередніх та супутніх і наступних навчальних дисциплін

№ з/п	Супутні і наступні навчальні дисципліни
1.	Філософія освіти і науки
2.	Методика та методологія науково-дослідної роботи в галузі культури і мистецтва
3.	Іноземна мова у науковому спілкуванні та письмі
4.	Психологія та педагогіка вищої школи

4. Очікувані результати навчання

Заплановані результати навчання модуля навчальної дисципліни

Внаслідок вивчення модуля навчальної дисципліни здобувач повинен бути здатним продемонструвати такі **результати навчання**:

Знати:

- концепції й теорії розвитку інклюзивної освіти;
- термінологію, категорії, принципи, проблематику інклюзивної освіти;
- теорії, принципи, методи та поняття з різних предметних галузей для розв'язання завдань і проблем у галузі інклюзивної освіти;
- сучасний досвід та тенденції інклюзивної освіти;
- міжнародний контекст розвитку філософії інклюзивної освіти;
- законодавчу та інформаційну базу інклюзивної освіти в Україні;
- інноваційні методи і техніки інклюзивної освіти;
- методологічні підходи дослідження інклюзивної освіти.

вміти:

- формувати системи теоретичних знань та практичних умінь, необхідних для організації інклюзивного освітнього процесу в закладі освіти;
- вміти ініціювати, ґрунтуючись на інноваційних технологіях у галузі освіти;
- розробляти і реалізовувати комплексні інноваційні проекти;
- формувати систему позитивних міжособистісних відносин, психологічного клімату та організаційної культури в освітній установі;
- організовувати навчально-пізнавальну діяльність з урахуванням індивідуальних особливостей осіб з особливими освітніми потребами;
- ефективно взаємодіяти з усіма учасниками освітнього процесу в інклюзивному закладі освіти;
- використовувати фахову нормативну, методичну, наукову інформацію для розвитку професійної та освітньої діяльності інклюзивного закладу освіти.

5. Програма навчальної дисципліни

5.1 Тематичний план навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		лекції	практичні	семінарські	сам. роб.		лекції	практичні	інд. роб.	сам. роб.
1	2	3	4	6	7	8	9	10	12	13
Семестр 2										
Модуль 1										
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи інклюзивної освіти										
Тема 1. Теоретична основа та еволюція розвитку інклюзивної освіти.	12	2			10					
Тема 2. Законодавча база інклюзивної освіти в Україні.	12	2			10					
Тема 3. Міжнародний досвід розвитку філософії інклюзивної освіти.	18	2	4	2	10					
Тема 4. Методологічні підходи в інклюзивній освіті.	18	4	2	2	10					
Усього годин	60	10	6	4	40					
Вид контролю: залік										
Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		лекції	практичні	інд. роб.	сам. роб.		лекції	практичні	інд. роб.	сам. роб.
1	2	3	4	6	7	8	9	10	12	13
Семестр 3										
Модуль 2										
Змістовий модуль 2. Реалізація інклюзивного освітнього середовища										
Тема 5. Особливості освітнього середовища закладу освіти.	14	4			10					
Тема 6. Підходи до імплементації	12	2			10					

інклюзивної освіти.										
Тема 7. Стратегія інклюзії: універсальний дизайн.	18	2	4	2	10					
Тема 8. Особливості впровадження інклюзивної освіти Український та міжнародний досвід.	16	2	4		10					
Усього годин	60	10	8	2	40					
Вид контролю: іспит										

4.1. Теми лекцій

2 семестр

№ з/п	Назва теми, її анотація	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи інклюзивної освіти			
1	<u>Теоретична основа та еволюція розвитку інклюзивної освіти.</u> Філософія гуманізму. Філософські ідеї екзистенціалізму Термінологія. [4, с. 10], [5, с.9], [3, с.10], [9, с. 6]	2	
2	<u>Законодавча база інклюзивної освіти в Україні.</u> Проблеми впровадження інклюзивної освіти в Україні. [6, с. 19], [4, с. 21], [3, с. 23], [12]	2	
3	<u>Міжнародний досвід розвитку філософії інклюзивної освіти.</u> Хронологія розвитку міжнародної законодавчої бази у сфері інклюзивної освіти. Конвенція ООН «Про права осіб з інвалідністю». [3, с. 28], [5, с. 50], [4, с. 16]	2	
4	<u>Методологічні підходи в інклюзивній освіті.</u> Гуманістичний підхід. Особистісно-орієнтований підхід. Культурологічний підхід. Міждисциплінарний підхід. [4, с. 13], [9, с. 217]	4	
Усього годин за 2 семестр		10	

3 семестр

№ з/п	Назва теми, її анотація	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
Змістовий модуль 2. Реалізація інклюзивного освітнього середовища			
5	<u>Особливості освітнього середовища закладу освіти.</u> Педагогіка партнерства як напрям педагогіки. Оцінювання освітнього середовища закладу освіти. Створення освітнього середовища – основа інноваційних перетворень у закладі.	4	

	[9, с.106], [5, с. 67]		
6	<u>Підходи до імплементації інклюзивної освіти. Готовність педагогічних працівників до інклюзивної діяльності в Україні. Компетентнісний підхід до підготовки педагогічних працівників інклюзивної школи.</u> [5, с.85], [1, с. 158]	2	
7	<u>Стратегія інклюзії: універсальний дизайн. Принципи універсального дизайну освіти. Забезпечення архітектурної та інформаційної доступності.</u> [3, с. 106], [4], [5]	2	
8	<u>Особливості впровадження інклюзивної освіти Український та міжнародний досвід.</u> [3, с. 28], [7]	2	
Усього годин за 3 семестр		10	

4.2. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
2 семестр			
3	<u>Міжнародний досвід розвитку філософії інклюзивної освіти. Хронологія розвитку міжнародної законодавчої бази у сфері інклюзивної освіти. Конвенція ООН «Про права осіб з інвалідністю».</u> [3, с. 28], [5, с. 50], [4, с. 16]	2	
4	<u>Методологічні підходи в інклюзивній освіті. Гуманістичний підхід. Особистісно-орієнтований підхід. Культурологічний підхід. Міждисциплінарний підхід.</u> [4, с. 13], [9, с. 217]	2	
Усього годин за 2 семестр		4	
3 семестр			
7	<u>Стратегія інклюзії: універсальний дизайн. Принципи універсального дизайну освіти. Забезпечення архітектурної та інформаційної доступності.</u> [3, с. 106], [4], [5]	2	
Усього годин за 3 семестр		2	

4.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
2 семестр			
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи інклюзивної освіти			
3.	<u>Міжнародний досвід розвитку філософії інклюзивної освіти.</u> Хронологія розвитку міжнародної законодавчої бази у сфері інклюзивної освіти. Конвенція ООН «Про права осіб з інвалідністю». [3, с. 28], [5, с. 50], [4, с. 16]	4	
4.	<u>Методологічні підходи в інклюзивній освіті.</u> Гуманістичний підхід. Особистісно-орієнтований підхід. Культурологічний підхід. Міждисциплінарний підхід. [4, с. 13], [9, с. 217]	2	
Усього годин за 2 семестр		6	
3 семестр			
Змістовий модуль 2. Реалізація інклюзивного освітнього середовища			
7.	<u>Стратегія інклюзії: універсальний дизайн.</u> Принципи універсального дизайну освіти. Забезпечення архітектурної та інформаційної доступності. [3, с. 106], [4], [5]	4	
8.	<u>Особливості впровадження інклюзивної освіти</u> Український та міжнародний досвід. [3, с. 28], [7]	4	
Усього годин за 3 семестр		8	

4.4. Самостійна робота

№ з/п	Найменування робіт (теми)	Кількість годин		Вид контролю
		ДФН	ЗФН	
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи інклюзивної освіти				
1	Теоретична основа та еволюція розвитку інклюзивної освіти.	10		
2	Законодавча база інклюзивної освіти в Україні.	10		
3	Міжнародний досвід розвитку філософії інклюзивної освіти.	10		
4	Методологічні підходи в інклюзивній	10		

	освіті.			
Усього годин за 1 семестр		40		
Змістовий модуль 2. Реалізація інклюзивного освітнього середовища				
5	Особливості освітнього середовища закладу освіти.	10		
6	Підходи до імплементації інклюзивної освіти.	10		
7	Стратегія інклюзії: універсальний дизайн.	10		
8	Особливості впровадження інклюзивної освіти Український та міжнародний досвід.	10		
Усього годин за 2 семестр		40		

6 Засоби діагностики результатів навчання та методи їх демонстрування¹

Студентоцентроване навчання, яке ґрунтується на компетентісному підході та авторських методиках науково-педагогічних працівників (лекційних, семінарських, практичних занять, проектній та дослідницькій роботі), культурі академічної автономії (самонавчання - самостійній роботі з джерелознавчою базою (бібліотеки, репозитарії), фактологічною (архіви, музеї, експозиції виставок, майстерні дизайнерів), інтернет-контентом, онлайн-курси), комунікації з фахівцями в галузі мистецтвознавства та дизайну галузевих науково-дослідних інституцій (спільній роботі над наукоємними та творчими проектами, конкурсними пропозиціями тощо), участь в моніторингу якості освіти. Під час навчання аспірант виконує індивідуальну науково-дослідну роботу (дисертацію), апробує її результати у підготовці та публікації наукових статей, тез, доповідей на конференціях, семінарах, дискусіях при проведенні круглих столів тощо.

Методи діагностики знань

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи діагностики:

методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда.

методи письмового контролю: модульне письмове тестування; підсумкове письмове тестування; реферативно-дослідницька курсова робота.

Методи творчо-пошукового контролю: творчо-пошукове тестування; аналіз варіативності пошукових ескізів; аналіз образно-емоційної складової проектної графіки.

методи самоконтролю: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

¹ Містить методи контролю результатів навчання студентів у процесі поточного та семестрового контролів.

7 Форми поточного та підсумкового контролю

Умовний приклад

Форми контролю	Максимальна кількість балів	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Перевірка виконання практичних завдань	2 x 30 балів = 60 балів	
Презентація та захист індивідуальних (дослідницько-аналітичних) робіт	40 балів	
Всього	100	

8. Критерії оцінювання результатів навчання студентів

Оцінювання навчальних досягнень аспірантів здійснюється в умовах кредитно-трансферної організації освітнього процесу за 100-бальною (рейтинговою) шкалою ЄКТС, національною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») і вербальною («зараховано», «не зараховано») системами, що передбачає оцінювання аспірантів за всі види аудиторної та позааудиторної 10 навчальної діяльності, спрямованої на опанування навчального навантаження з освітньої програми (докторський іспит зі спеціальності, екзамени, заліки, поточний контроль) та наукової програми (індивідуального плану). На першому та другому курсах основними видами контролю є: поточний контроль (усне опитування, письмовий контроль, тестовий контроль, презентації досліджень, самоконтроль) та підсумковий контроль (залік, екзамен). На третьому та четвертому курсах навчання також враховується участь аспірантів у наукових конференціях та семінарах, публікації у фахових журнал групи «Б» та журналах, які індексуються у наукометричних базах Scopus и Web of Science. Також враховується ступінь підготовки та формування елементів індивідуального наукового дослідження, результати і звіти з асистентської педагогічної практики. Звіт аспіранта за результатами виконання індивідуального плану затверджується на засіданні випускової кафедри що півроку, на науковій раді щорічно. По завершенні навчання, представлення результатів на науковому фаховому семінарі та привселюдному захисті дисертації.

8.1 Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад заліку

Розподіл балів за 100-бальною шкалою (2-й семестр)	
Поточний контроль (ПК)	
Форми поточного контролю змістових модулів	Максимальні бали за виконані завдання
Змістовий модуль 1	
<i>Т1. Теоретична основа та еволюція розвитку інклюзивної освіти.</i>	20

<i>T2. Законодавча база інклюзивної освіти в Україні.</i>	30
<i>T3. Міжнародний досвід розвитку філософії інклюзивної освіти.</i>	20
<i>T4. Методологічні підходи в інклюзивній освіті.</i>	20
Разом за дисципліну	100
Розподіл балів за 100-бальною шкалою (3-й семестр)	
Поточний контроль (ПК)	
Форми поточного контролю змістових модулів	Максимальні бали за виконані завдання
Змістовий модуль 2	
<i>T5. Особливості освітнього середовища закладу освіти.</i>	20
<i>T6. Підходи до імплементації інклюзивної освіти.</i>	20
<i>T7. Стратегія інклюзії: універсальний дизайн.</i>	30
<i>T8. Особливості впровадження інклюзивної освіти Український та міжнародний досвід.</i>	20
Разом за дисципліну	100

T1, T2 ... T8 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

9. Навчально-методичне забезпечення

1. Робоча навчальна програма
2. Опорні конспекти лекцій
3. Навчальні посібники
4. Слайди, презентації
5. Демонстраційний дидактичний матеріал

10. Рекомендована література

Базова

1. Сидорів Л.М. Навчальний курикулум з інклюзивної освіти: Теорія та методика інклюзивного навчання. Івано-Франківськ: видавець Кушнір Г.М. 2020. 235 с. URL: <http://inclusion.org.ua/wp-content/uploads/2020/08/%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97-%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D1%83%D0%BB%D1%8C-1-3.pdf>
2. Литвин І.М., Басик В.В., Гавриленко Т.Л., Галушко М.І. Розвиток професійних компетентностей педагогічних працівників, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами: навч.-метод. посіб. Черкаси: КНЗ «ЧОПОПП ЧОР», 2020. 80 с.
3. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник.- Київ : ТОВ "Агенство " Україна", 2019. – 300 с.
4. Бондар Т. І. Інклюзивна освіта: теорія і практика: навчально-методичний посібник для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, ступеня доктор філософії за спеціальністю 011 Освітні педагогічні науки (денної та заочної форми навчання) / Т. І. Бондар. – Мукачево: МДУ, 2021. 88 с. http://dspace.smsu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/8055/3/inclusive_%20education_theory_%20and%20practice_a_%20textbook
5. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики». Київ : ТОВ «АТОПОЛЬ», 2016. 152 с.
6. Чайка М. С., Усатенко Г. В., Кривоногова О. В. Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами : навчально-методичний посібник. Київ : ФОП Усатенко Г. В., 2021. 80 с.
7. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивноресурсних центрів: навчально-методичний посібник / За заг. ред. М.А. Порошенко та ін. Київ : 2018. 252 с.
8. Садова І. І. Інклюзія у закладах загальної середньої освіти України: тенденції розвитку : монографія. Дрогобич : Посвіт, 2020. 448 с.
9. Удич З. І. Основи інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник; ТНПУ ім. В. Гнатюка. Тернопіль: Прінт-Офіс, 2015. 380 с.
10. Удич З.І. Основи інклюзивної освіти: методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни. Тернопіль: КІМ «ПРІНТ-ОФІС», 2015. 134 с.
11. Бондар Т. І. Інклюзивна освіта у США та Канаді: тенденції розвитку: монографія. Черкаси: Видавець Третяков О. М., 2018. 511 с.
12. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів). Факультативний Протокол до Конвенції від 13.12.2006. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
13. Концепція розвитку інклюзивної освіти // Наказ МОН України від 01.10.2010 р. № 912 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://firstedu.org.ua/index.php>

Допоміжна

1. Бондар Т. І., Варава О. Б. Інклюзивна освіта у США: філософське підґрунтя. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський зб.наук.праць молодих вчених.Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Дрогобич, 2020. Вип. 31.Том 3. С. 54–62.
2. Bondar T., Telychko N., Tovkanets H., Shcherban T., Kobal V. Trends in Higher Education in EU Countries and non-EU Countries Comparative Analysis. Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala. 2020. Vol.12, Issue 1. (Suppl.1). P. 77–92.
3. Будник О. Педагогічний супровід інклюзивної освіти: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М. , 2019 р. 232 с.
4. Бондар Т. І. Готовність учителя початкової школи до діяльності в умовах інклюзивної освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології [Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка], 2020, № 3–4 (97–98) С. 207–218.
5. Кузьмінський А. І., Бондар Т. І. Інклюзивна освіта в Україні: нормативно-правові акти. У 3 ч. Ч. 1. Черкаси: Видавець Вовчок О. Ю. 2017. 302 с. 16.
6. Кузьмінський А. І., Бондар Т. І. Інклюзивна освіта в Україні: нормативно-правові акти. У 3 ч. Ч. 2. Черкаси: Видавець Вовчок О. Ю. 2017. 302 с. 17.
7. Кузьмінський А. І., Бондар Т. І. Інклюзивна освіта в Україні: нормативно-правові акти. У 3 ч. Ч. 3. Черкаси: Видавець Вовчок О. Ю. 2017. 312 с.

11. Інформаційні ресурси

1. <https://inclusiveeducation.ca/>
2. <https://inclusion.com/inclusive-education/>
3. <https://www.unicef.org/education/inclusive-education>
4. <https://education-inclusive.ch/>
5. <https://www.ela-bg.eu/en>
6. [Calaméo - Порошенко М.А Навчальний посібник Інклюзивна освіта. \(calameo.com\)](http://calameo.com)

12. Узгодження робочої програми навчальної дисципліни

Л И С Т

узгодження робочої навчальної програми

з дисципліни _____,
(назва навчальної дисципліни)

складеної відповідно до освітньо-професійної програми підготовки
_____ за напрямом/спеціальністю _____,
(д.філ) (шифр та назва напрямку/спеціальності)

розробленої

_____ (вказати посади, наукові ступені та/або вчені (почесні) звання авторів, їхні ПІБ)

	Прізвище, ім'я, по батькові завідувача	Підпис	Дата та № протоколу засідання кафедри
Кафедра, за якою закріплена дисципліна – _____ (назва кафедри)			
Випускова кафедра – _____ (назва кафедри)			

13. Зміни та доповнення до робочої програми навчальної дисципліни

№ з/п	Зміст внесених змін (доповнень)	Дата та номер протоколу засідання кафедри	Примітки